

9. Ordlista och förkortningar

Absolut risk	Sannolikheten för en händelse i en population, uttryckt som antalet ogynnsamma utfall dividerat med totala antalet utfall
Allogent ben	Benvävnad från en annan individ
Alveolär benhöjd	Nivån på käkbenets infästning mot tandroten
Amoxicillin	Ett läkemedel (antibiotikum) mot infektioner
Adherence	Patientens följsamhet till behandlingen
Angina pectoris	Anfallsvis uppträdande smärta under bröstbenet som beror på akut syrebrist i hjärtmuskeln
Angiografi	Kontraströntgen av blodkärl
Apex	Rotspets
Apikal	Beläget vid rotspetsen
Approximalt	Området mellan två angränsande tänder
Autogent ben	Benvävnad från samma individ
A₂	Ytan under ROC-kurvan som anger metodens tillförlitlighet. Ju större A ₂ är desto högre tillförlitlighet
Baseline	Vid försökets start
Benmatrix	Benvävnad
Beslutsträd	Ett sätt att åskådliggöra komplexa beslutsgångar, där ekonomiska beräkningar för varje delbeslut kan beräknas
Bioaktivt glas	Ett oorganiskt utfyllnadsmaterial för utfyllnad av en bendefekt
Biofilm	Beläggning på tandens yta
Bitewingröntgenbild	Röntgenfilmen (3 x 4 cm ²) placeras intraoralt och patienten biter på en ”bitvinge” av papper eller plastmaterial. I en och samma röntgenbild avbildas båda käkarnas tandkronor och benvävnad i anslutning till tandhalsen och den del av roten som är närmast kronan

Blindning	Förhållandet att vissa centrala omständigheter i en studie är dolda och förblir så tills undersökningen är avslutad och resultaten ska bearbetas. Vid en dubbelblind undersökning är både deltagare och all prövningspersonal ovetande om deltagarnas grupptillhörighet. Enkelblind undersökning betyder vanligen att endast deltagarna ingenting vet
BoP	Bleeding on probing, blödning vid sondering av gingivan, uttrycks i procent av alla sonderade ställen
Bortfall	Personer som gått med på att delta i en undersökning men som lämnar den innan den fullbordas
Buckal	Anger riktning mot kinden
CCT	Clinical controlled trial, kliniskt kontrollerat försök
Cement-emaljgräns	Gräns mellan tandkrona och tandrot
Cochrane Library	En samling databaser tillgänglig via Internet eller på CD-ROM. Här finns Cochranesamarbetets systematiska litteraturgenomgångar och annat vetenskapligt underlag för olika behandlingar samlade. Internetadress: www.update-software.com/cochrane
Compliance	Följsamhet till behandling, hur väl en patient följer givna föreskrifter om t ex medicinering
Confounder	Faktor som snedvrider resultaten i en riktning som inte har med den insatta åtgärden att göra
Cytokiner	Lågmolekylära proteiner bildade av ett flertal olika celler och med stimulerande eller hämmande effekt på celler av typ immunceller vad gäller tillväxt, utmognad och funktion
Dentin	Tandben, under tandemaljen
Doxycyklin	Ett läkemedel mot infektioner, bredspektrumantibiotikum
EDTA	Etylendiamintetraacetat, för rengöring av rotytan
Efficacy	Hur väl en medicinsk/odontologisk åtgärd fungerar när den undersöks i en klinisk prövning
Effectiveness	Hur väl en medicinsk/odontologisk åtgärd fungerar när den är i allmänt bruk i sjukvård/tandvård
EKG	Registrering av hjärtmuskelnns aktivitet
Emaljmatrixprotein	Renframställt protein från tandemalj som stimulerar till nybildning av rotcement och käkben

EMD	Emaljmatrixprotein som används vid behandling av marginala bedefekter
Emfysem	Sjuklig uppblåsning av de finaste lungblåsorna
Extraoralt	Utanför munhålan
Fibrinogen	Protein som omvandlas till fibrin vid blodets koagulering
Ficksonderingsdjup	Avståndet från tandköttskanten ner till tandfickans botten
Ficksonderingsreduktion	Minskat ficksonderingsdjup, t ex efter behandling
Furkationsdefekt	När nivån på käkbenets infästning mot tandroten har sänkts nedanför delningsstället mellan rötterna på flerrotiga tänder (i underkäken) respektive ovanför (i överkäken)
Furkationsinvolverade	Tänder med furkationsdefekt
Furkatur	Delningsstället mellan rötterna på flerrotiga tänder
Fästevinst	En förbättring av tandens infästning i käkbenet
Gestationsålder	Den tidsperiod en graviditet har vid givet tillfälle
GI	Gingivalindex, andelen ställen på tandkötet som uppvisar tecken på inflammation
Gingiva	Tandkött
Gingivalexsudat	Den utsipprade inflammatoriska vätskan i tandköttsfickan
GTR	Guided tissue regeneration, styrd vävnadsregeneration med hjälp av ett vävnadsvänligt membran som möjliggör återbildning av rothinna och käkben
Guided tissue regeneration	se GTR
Hemorragisk stroke	Hjärnblödning
HTR polymer	Utfyllnadsmaterial av plast och kalciumhydroxid
Hydroxylapatit	Syntetisk form av mineral som ingår i ben
Icke-hemorragisk stroke	Cirkulationsrubbnig i hjärnan som inte beror på en blödning

In vitro	Biologiska försök som utförs utanför kroppen. I studierna i föreliggande översikt har undersökning utförts på skullmaterial
In vivo	Biologiska försök som utförs i den levande kroppen
Interleukin	Tillhör cytokinerna
Interventionsstudie	Undersökning där deltagarna utsätts för en eller flera aktiva åtgärder, av förmodat förebyggande eller behandlande natur, vilkas effekter ska bedömas
Intraoralt	I munhålan
Kappaindex	Mått på överensstämmelsens storlek oberoende av metodens tillförlitlighet
Keratiniserad gingiva	Förhornat tandkött
Kirurgi med benplastik	Vid ett kirurgiskt ingrepp, jämna till benkanter runt tanden
Kirurgi med fickeliminering	Vid ett kirurgiskt ingrepp, avlägsna tandkött för att minska fickans djup
Kirurgisk packning	Förband
Klorhexidin	Ett antiseptiskt preparat
Kohortundersökning	En studie av en grupp personer som har vissa definierade egenskaper gemensamt. Vanligen gäller undersökningen två eller flera undergrupper i kohorten som ska jämföras med avseende på förloppet på lång sikt, t ex uppkomst av vissa angivna händelser eller förändring av mätetal
Kollagenmembran	Membran av isolerat och renat kollagen från djur
Kontralaterala	Motsatta sidan
Kontrollerad undersökning	Undersökning som har kontrollgrupp(er), dvs som är planlagd för att göra jämförelser. Används vanligen om interventionsstudier
Korall	Kalciumkarbonat från naturlig korall
Korrelationskoefficient	Matematiskt uttryck för styrkan i sambandet mellan två variabler
Koronarförskjuten lambå	Vävnadsbesparande lambåkirurgi
Kortikalt ben	Kompakt ben

Kryobehandlat allogent ben	Benvävnad som behandlats med frystorkning från annan individ
Kvadranter	Tanduppsättningen består av fyra kvadranter, tänderna i vänster och höger överkäke respektive vänster och höger underkäke
Kyrettage	Med ett vasst instrument avlägsna infekterad och inflammerad vävnad från tandköttsfickan och rotytan
Lambåkirurgi	Tandköttet fälls upp runt tanden så att man kommer åt att eliminera inflammatorisk vävnad och beläggningar på rotytan
Likelihood-kvot	Anger sannolikheten för ett positivt eller negativt utfall
Lingual	Anger riktning mot tungan
Marginal benkant	Kanten på käkbenet runt tanden som det avtecknar sig t ex på en röntgenbild
Mekanisk infektionskontroll	se SRP
Mesial	Anger riktning mot tandbågens mittlinje, riktning framåt i munnen
Metaanalys	Statistisk teknik som uppskattar storleken av effekten av en behandling genom att samtidigt väga in ett flertal liknande studier
Mjukvävnadslambå	Den vävnad som fälls upp vid lambåkirurgi
Molarer	De bakersta tre tänderna i varje kvadrant, inklusive visdomständer
Multivariat analys	Statistik som hanterar mer än en variabel samtidigt
MZ	Metronidazol, läkemedel (antibiotikum) mot infektion
Märgben	Skelettbenens inre porösa del
N	Newton, 1 N är definierad som den kraft som krävs för att ge 1 kg en acceleration på 1 m/s ² . $N = \frac{kg \times m}{s^2}$ 1 N är den kraften som en massa på 102 gram utövar på sitt underlag i normal gravitation
Observationsstudie	Undersökning där uppgifter om befolkning eller personer registreras och bearbetas, i motsats till interventionsstudier där inga aktiva behandlingsförsök förekommer
Ocklusal justering	Slipning på tandytorna för att tänderna i överkäke och underkäke ska passa ihop bättre vid sammanbitning
Ocklusalyta	Tuggyta

Oddsquot	Kvoten mellan två odds. Oddsquoten ger en uppfattning om hur starkt sambandet är mellan exponeringen och sjukdomen. Odds är antalet fall av "händelse" dividerat med antal fall av "icke-händelse"
Odds ratio	Detsamma som oddsquot
p	Signifikansnivå
PAL	Probing attachment level, ficksonderingsdjup mätt från tandens cement–emaljgräns
Panoramaröntgen	Röntgenfilmen (15 x 30 cm ²) är placerad extraoralt. Vid exponering snurrar filmen liksom röntgenröret omkring patienten. På detta sätt får man en avbildning av båda käkarna med samtliga tänder och deras omgivande benvävnad
Papillabevärande kirurgi	Se koronarförskjuten lambå
Parodontit	Sjukdomstillstånd i tändernas stödjevävnader som karakteriseras av inflammation och de sammanlagda patologiska processer som leder till kliniskt iakttagbar vävnadsförlust
Periapikal röntgenbild	Röntgenfilmen (3 x 4 cm ²) placeras intraoralt i endera överkäken eller underkäken. I denna bild avbildas ett par tänder i sin helhet (krona och rot) samt omgivande benvävnad
PD	Pocket depth, tandköttsfickans djup mätt från tandköttskanten
Piggy back-studie	I efterhand lägga ekonomiska data till originalstudier om medicinska/odontologiska metoder
Placebo	Kontrollbehandling utan biologiskt verksamt innehåll
Plack	Bakteriebeläggning på tänderna
Plackkontroll	Förmåga att regelbundet avlägsna plack
PLBW	Preterm and low birth weight. För tidigt födda barn med låg födelsevikt
PLI	Plackindex, registrering av den genomsnittliga mängden beläggningar, plack, på tandytorna
Posterior	Bakre
Prediktiva värden	Positivt prediktivt värde: Sannolikheten för att en person/tand/yta är sjuk när utfallet av den diagnostiska metoden är positivt. Negativt prediktivt värde: Sannolikheten för att en person/tand/yta är frisk när den diagnostiska metoden är negativ

Premolarer	Två tänder bakom hörntänderna i varje kvadrant
Prevalens	Sjukdomsförekomst
Progenitorceller	Förstadier till celler som t ex bildar rotcement, benvävnad eller rothinna
Prospektiv undersökning	Studie som går framåt i tiden, dvs man börjar samla in data om varje deltagare vid den tidpunkt som han eller hon tas in i undersökningen
Prostaglandiner	En grupp fysiologiskt aktiva hormonliknande ämnen som finns i olika koncentrationer i människokroppens alla vävnader
QALY	Quality adjusted life years. Kostnaden av en insatt åtgärd per kvalitetsjusterat levnadsår
QATY	Quality adjusted tooth years. Kostnaden av en insatt åtgärd per kvalitetsjusterade år
Randomisering	Slumpvis placering av varje deltagare till en av de två eller flera grupper som definierats i en prövning (t ex grupp som får aktivt läkemedel och grupp som får placebo)
RCT	Randomized controlled trial, prövning som jämför två eller flera grupper och som tillämpar slumpvis fördelning av deltagarna mellan grupperna
Reentry	Förnyat kirurgiskt ingrepp
Relativ risk	Jämförelsetal som utgör kvoten mellan risktalen (antalet personer som drabbades av händelsen dividerat med totala antalet personer i gruppen) hos två undersökta grupper
Reliabilitet	Den säkerhet med vilken den undersökta egenskapen mäts, dvs mätnoggrannheten
Retrospektiv undersökning	En undersökning som är tillbakablickande, dvs utnyttjar data som förelåg redan innan undersökningen startades
Risk	Sannolikheten för viss händelse av negativ karaktär
ROC	Receiver operating characteristics. Ett sätt att beskriva en diagnostisk eller prognostisk methods tillförlitlighet där sensitivitet och specificitet vid olika tröskelvärden sätts samman i en kurva. Ytan under kurvan (A_2) anger metodens tillförlitlighet. Ju större A_2 är, desto högre tillförlitlighet
Root planing	Avlägsna det yttre lagret av infekterat rotcement
Rotcement	Vävnad ytterst på roten där rothinnan fäster

Rothinna	System av fina trådar med vilka tanden är upphängd i käkbenet
Rotytekonditionering	Åvlägsna organiskt och oorganiskt material från rotytan samt åstadkomma demineralisering av rotytan i samband med rekonstruktiv kirurgi
Scaling	Skrapa bort beläggningar från tand- och rotytor
SEM	Standard error of the mean, hur nära medelvärden från upprepade undersökningar av populationer ligger det ”sanna” värdet.
Sensitivitet	Andelen av sjuka som metoden identifierar korrekt, dvs antalet sant positiva dividerat med antalet sjuka
Signifikant	En skillnad i resultat som osannolikt ska uppkomma bara av slumpen
Sjukdomsrecidiv	Återkommande sjukdomsepisod
SN	Sant negativ. Uttryck för utfallet av en diagnostisk metod. Innebär att metoden ger negativt resultat hos en person/tand/yta som är frisk
Sond	Millimetergraderat instrument för mätning av t ex tandköttsfickor
Sonderbar fästenivå	Nivån på tandens infästning i käkbenet, oftast mätt i förhållande till cement–emaljgränsen
SP	Sant positiv. Uttryck för utfallet av en diagnostisk metod. Innebär att metoden ger positivt resultat (påvisar sjukdom) hos en person/tand/yta som är sjuk
Specificitet	Andelen av friska som genom metoden identifieras korrekt
Split mouth	Ena halvan av munnen används som experimentdel, den andra som kontroll
SRP	Scaling and root planing, skrapa bort beläggningar från tand- och rotytor inklusive rotcementet
Standardavvikelse	Uttryck för spridningen i de data som ligger bakom t ex ett medelvärde
Statistisk signifikans	Mått på sannolikheten att ett resultat beror på slumpen
Stroke	Slaganfall
Stödbehandling	Efter aktiv behandling mot parodontit återkommer patienten för regelbunden professionell tandrengöring och förnyad instruktion i munhygien

Supragingival scaling	Borttagande av mjuka och hårda beläggningar ovanför tandköttskanten
Subtraktionsradiografi	Teknik för att påvisa skillnader mellan två bilder, tagna med samma projektion vid olika tillfällen
Suturer	Kirurgisk söm
Systematiska fel	En bestående och oönskad skillnad mellan i övrigt jämförbara grupper som försvårar tolkningen av studiens resultat
Systematisk litteraturoversikt	Sammanställning av all relevant tillgänglig vetenskaplig litteratur som berör en viss behandling, kritiskt granskade och sammanvägda
Tandfästenivå	Den nivå där de parodontala stödjevävnaderna fäster in mot rotytan
TC	Tetracyclin. Ett läkemedel mot infektioner, bredspektrumantibiotikum
Transparency	Genomsynlighet
Triklosan	Antibakteriellt ämne med brett spektrum, desinfektionsmedel inom sjukvården
Tumor Necrosing Factor	Tillhör cytokinerna
Tvårsnittsstudie	Undersökning som bygger på att varje person undersöks och/eller intervjuas vid ett enda tillfälle, varefter statistiska samband söks mellan vissa på förhand valda data
Upplösning	Förmåga hos optiska system att särskilja detaljer
Validitet	Tillförlitligheten hos ett mätprov, dvs om man verkligen mäter vad som avses att mätas. Intern validitet betecknar i vilken mån en undersökning är utförd med god vetenskaplig metodik medan extern validitet värderar ifall studiens resultat är möjliga att överföra även till andra grupper eller situationer
Vävnadslambå	Den vävnad som fälls upp vid lambåkirurgi
Xenograft	Vävnad som tas från annan art

Källor: Medicinsk terminologi, redaktör Bengt I Lindskog, Nordiska bokhandeln förlag, 1997 samt SBU:s ordlista, www.sbu.se